

7. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюна, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.

8. Свиренко Ж.С. Виховання гуманізму в студентів вищих технічних навчальних закладів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу: Автореф. ... канд.п.н. 13.00.07 – теорія та методика виховання / Жанна Сергіївна Свиренко. – Луганськ, 2009. – 20 с.

9. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності / Валентина Анатоліївна Семиченко. – К.: Вища школа, 2004. – 335 с.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2013.

Жданова-Недилько Е.

Полтавський національний педагогічний інститут імені В.Г. Короленко, Україна

ФОРМИРОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА КАК СТРАТЕГИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Обосновываются актуальные аспекты преподавания педагогических дисциплин в вузе, рассматривается его личностно-развивающая ориентированность как требование современности и отражение отечественных традиций профессиональной подготовки учителя.

Акцентируется внимание на педагогическом мастерстве как технологии достижения профессионального и личного успеха.

Ключевые слова: высшая школа, преподавание, учитель, педагогические дисциплины, студент, педагогическое мастерство, технология достижения успеха.

Zhdanova-Nedilko O.

Poltava National Pedagogical University named after V. Korolenko, Ukraine

THE FORMATION OF PEDAGOGICAL SKILLS AS A TEACHING STRATEGIES PEDAGOGICAL DISCIPLINES IN HIGH SCHOOL

Settle actual aspects of teaching pedagogical subjects in high school, it is considered personal-oriented developing as a requirement of modernity and development of local traditions in professional training teachers.

The attention is focused on the pedagogical skill as technology of an achievement of professional and personal success.

Keywords: higher education, teacher, teaching disciplines, student, pedagogical skills, the technology to achieve success.

УДК 808.55:371.134

АЛЛА ЖЕЛАН

Інститут педагогічної освіти Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського

ЗНАЙОМСТВО МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ІДЕЯМИ А. С. МАКАРЕНКА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ

У статті розглянуті основні положення педагогічної спадщини А.С.Макаренка з позицій можливостей ознайомлення з ними майбутніх учителів початкових класів під час навчання у ВНЗ.

Ключові слова: педагогічна спадщина А.С.Макаренка, виховання, навчальний процес, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Напевно, немає жодного науковця, коло інтересів якого пов'язане з проблемами освіти й виховання минувшини та сучасності, хто б не звернувся до доробку таких видатних педагогів, як К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський. Цей факт обумовлений важливістю та актуальністю викладених ними педагогічних ідей та концепцій.

Система професійної підготовки вчителів початкових класів спрямована на аналіз та впровадження прогресивних поглядів педагогів минулого в сучасний навчально-виховний процес. У даній статті хочемо звернути увагу на педагогічний досвід яскравого фахівця, талановитого педагога-новатора Антона Семеновича Макаренка та шляхи знайомства з його спадщиною студентів (на прикладі досвіду Інституту педагогічної освіти МНУ імені В.О. Сухомлинського).

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Діяльність та педагогічна спадщина А. Макаренка є предметом дослідження багатьох науковців як в Україні, так і за кордоном. Особливий інтерес до ідей Антона Семеновича проявляють зараз педагоги Росії, Німеччини, Японії, Китаю, Індії, Сполучених Штатів, Куби. Значний внесок у дослідження його творчого спадку роблять і українські вчені. В своїх працях І. Зязюн, М. Окса, Н. Тарасевич, А. Ткаченко М. Ярмаченко не тільки розкрили сутність системи педагогіки А.Макаренка, а й показали можливості творчого застосування його ідей у практиці роботи школи, сім'ї, ВНЗ. Значний внесок у цей процес зроблено С.Карпенчук, яка провела наукове дослідження «Педагогічна технологія А.С.Макаренка в контексті сучасної педагогіки», та Н.Дічек – дослідження «Спадщина А.Макаренка у контексті світового історико-педагогічного процесу ХХ ст.» [5].

Мега статті – розглянути основні положення педагогічної спадщини А.Макаренка з позицій можливостей ознайомлення з ними студентів – майбутніх учителів початкових класів під час навчання у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Діяльність видатного педагога А.Макаренка наповнила теорію та практику виховання безліччю ідей, методами та прийомами, переважна більшість яких має важливий вплив на педагогіку сьогодення. Антон Семенович був неординарною та талановитою особистістю, яка увібрала в себе якості чудового педагога, організатора, вихователя, науковця та письменника. Його педагогічну спадщину становлять понад 150 творів (романи, повісті, оповідання, п'єси, педагогічно-публіцистичні статті), в яких висвітлено новаторську практику, теоретичні положення та сформульовано оригінальні творчі висновки.

Визначальним науково-педагогічним доробком Макаренка є його теорія виховання дітей і молоді в колективі, для колективу і через колектив. Ефективний шлях реалізації цієї теорії він вбачав у створенні таких умов, коли вихованці є водночас і вихователями, тому виховував через життя, прагнення колективу, трудову діяльність. Останнє, мабуть, можна назвати ядром його виховної теорії, адже педагог вбачав у праці найважливіший засіб всебічного розвитку людини, формування активних будівників соціалізму.

Під час навчання в Інституті педагогічної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського студенти на заняттях з таких предметів, як «Вступ до спеціальності», «Основи педагогіки», «Історія педагогіки», «Теорія виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Школознавство» знайомляться з основними педагогічними ідеями А. Макаренка.

Так, розглядаючи теми «Особливості педагогічної професії», «Професійні вимоги до особистості сучасного вчителя» в процесі вивчення курсу «Вступ до спеціальності» викладачу доцільно зачитувати разом зі студентами яскраві сторінки творів А.Макаренка («Педагогічна поема», «Методика організації виховного процесу»), акцентувати увагу на найцікавіших фрагментах біографії видатного педагога, намагаючись якомога глибше розкрити особистість вченого і письменника. Адже Макаренко – це не тільки видатний педагог-практик, а й цікава людина, яка постійно вдосконалювала себе, йшла на особисті жертви, переживала труднощі та нападки. І не дивлячись на це зберегла в душі любов до вихованців, своєї справи, вважаючи свою роботу важливою і необхідною для виховання дітей.

Надаючи великого значення особистості педагога-вихователя, Антон Семенович висував до нього певні вимоги: він повинен мати добру загальноосвітню, професійну і педагогічну підготовку, бути ініціативним, ерудованим, культурним, активним, енергійним, життєрадісним, гуманним і чуйним, вимогливим до себе і до вихованців, працювати творчо, з «вогником», уміти аналізувати свою роботу і вивчати досвід інших фахівців, не боятися труднощів, мати педагогічний такт, бути прикладом для наслідування. А для цього потрібно багато працювати над собою, вдосконалювати себе і світ навколо себе. «Те, що ми називаємо кваліфікацією...знання, уміння, майстерність, золоті руки, небалакучість і цілковита відсутність фрази, постійна готовність до роботи – ось що захоплює дітей найбільше. А коли у педагога немає цих якостей, коли він тільки вимагає від учнів, кричить на них, не знає предмета, якого навчає учнів, буває дуже «добрим», але свого діла не знає, – тоді у такого педагога все закінчується «браком», – наголошував Антон Макаренко в «Педагогічній поемі» [1, с.317].

У таких творах, як «Педагогіка індивідуальної дії», «Про мій досвід» А.Макаренко звертав увагу на такі обов'язкові якості вчителя, як артистизм та зовнішня привабливість, складовими яких є чарівність, природність поведінки, тілесна виразність, яскрава міміка, жес-

тикуляція (техніка володіння виразом обличчя, тілом та голосом), охайна зачіска, вміння одягатися зі смаком.

На практичних заняттях розглядаються цікаві педагогічні ситуації, описані в «Педагогічній поемі» та в «Прапорах на баштах», проводяться дискусії на тему «Ідеал вчителя за А. Макаренком», «Відмінності між цілями навчально-виховного процесу 20-40 років ХХ століття і сьогодні», «Макаренко «сучасний» і «несучасний».

Вивчаючи зі студентами курс «Основи педагогіки» слід розглянути ставлення Антона Семеновича до педагогіки як до «найбільш діалектичної, рухливої, складної і різнобічної науки», з'ясувати, які основні педагогічні завдання потрібно вирішувати під час виховного процесу. Аналізуючи такі праці, як «Мета виховання», «Методи виховання» – визначити основні риси педагогіки Макаренка, а саме: розрізнення методику навчання і методику виховання; єдність виховання дітей і організації їх життя; поєднання навчального процесу з продуктивною працею; необхідність організації дитячого колективу. В рамках теми «Закономірності та чинники розвитку особистості» варто зазначити, що Макаренко розкрив вплив різних соціальних чинників (середовища, суспільних інститутів виховного профілю, сім'ї, трудової діяльності) на формування і розвиток особистості, визначив співвідношення мети і засобів виховання.

Антон Макаренко важливим вважав єдність виховання й навчання з вивченням особистості дитини. Сучасна тенденція до врахування індивідуальних і особистісних особливостей учнів є одною з головних тем і макаренківської педагогіки. Він говорив про необхідність проектування і загальної, «стандартної» програми людської особи, й індивідуального корективу до неї. В цьому – вияв не тільки гуманістичного спрямування його виховних ідей, а й урахування палітри індивідуальних проявів кожної дитини. У процесі виховної роботи з колоністами А.Макаренко переконався в правомірності вдумливого і коректного втручання в розвиток молодого людини, але «ідучи за якостями особи, за її нахилами та здібностями», спрямовуючи «цю особу в найбільш потрібний для неї бік» [3, с. 181].

На лекційних та практичних заняттях з «Історії педагогіки» студенти мають можливість більш детально ознайомитись із життєвим і професійним шляхом А.С.Макаренка (аналіз праць «Педагогічна поема», «Прапори на баштах», «Книга для батьків», «Лекції про виховання дітей», «Проблеми шкільного радянського виховання», «Виховання громадянина», «Дисципліна, режим, покарання і заохочення», «До голови Всеукраїнської комісії у справах неповнолітніх (21 вересня 1925 р.)», статей «Гра» та «Про вибух»), з'ясувати, як активно сьогодні вивчається й аналізується його спадщина і педагогічний доробок (праці Н. Дічек «Спадщина А.С.Макаренка – феномен світового освітньо-виховного процесу», С. Карпенчук «Педагогічна технологія А.С.Макаренка і сучасність», М.Ярмаченка «Сучасність педагогічної спадщини А.С.Макаренка»), шляхи впровадження проголошених ним прогресивних ідей у педагогічний процес сучасних шкіл (статті педагогів-практиків у фахових журналах).

Крім того, майбутнім учителям пропонується написати твір-роздум «Мое знайомство з А.С.Макаренком», скласти узагальнюючу таблицю «Принципи та методи виховання А.С.Макаренка», розробити тестові завдання на базі пройденого матеріалу, оформити стенд з висловами педагога. І, як узагальнення теми «А.С.Макаренко – людина, педагог, революціонер» – створення та захист мультимедійної презентації.

Обов'язковим є звернення до ідей Антона Семеновича під час вивчення курсу «Теорія виховання». Вчитель повинен спрямувати увагу студентів на той факт, що становлення його виховної системи – це результат багаторічного досвіду та постійної самоосвіти, обізнаність у таких науках, як біологія (вивчав твори Ч. Дарвіна, К. Тимирязєва, І. Мечникова), історія (цікавився працями М. Покровського, М. Костомарова), філософія (теорії Ф. Ніцше, А. Шопенгауера, В. Соловйова) та любов до художньої літератури (твори В. Шекспіра, О. Пушкіна, Ф. Достоєвського, Л. Толстого, М. Горького). Увібравши в себе кращі здобутки педагогічної думки та практики попередників, теорія виховання А. Макаренка спрямована на всебічний розвиток особистості і складається з таких нерозривних складових, як виховання в колективі, трудове, естетичне, моральне, фізичне, патріотичне, громадянське, родинне виховання. Педагог наголошував, що людина не виховується частинами, вона створюється синтетично всією сумою впливів. І тому слід організувати виховання таким чином, щоб удосконалити систему особистості в цілому. Як зазначав Макаренко в своїй статті «Що значить виховати дитину?», «я – прихильник спеціальної виховної дисципліни... Основні принципи цього ви-

ховання: 1) повага та вимога; 2) щирість і відкритість; 3) принциповість; 4) турбота і уважність, знання; 5) вправа; 6) загартування; 7) праця; 8) колектив; 9) сім'я: перше дитинство, кількість любові і міра суворості; 10) дитяча радість, гра; 11) покарання й нагорода» [2, с.36].

Теорія педагогічного колективу, розроблена А.Макаренком – це теорія створення й функціонування колективу, яка базується на спільній діяльності і спільних цілях, чіткій демократизації життя дітей. «Колектив учителів і колектив дітей – це не два колективи, а один колектив, і перш за все колектив педагогічний». Високий динамізм життя колективу, тісні зв'язки між його членами, відкрите, демократичне обговорення всіх питань на загальних зборах, в інших органах учнівського самоуправління поступово стають запорукою здорової громадської думки; періодична заміна активу, рівні вимоги до кожного і обов'язковий звіт за роботу перед колективом стають перепорою для чванства, зазнайства, бюрократизму [3, с.427]. Вирішальною в теорії педагога є ідея «завтрашньої радості», яка разом з оптимізмом, мажором, почуттям власної гідності та захищеності створює найкращі умови для виховання.

На практичному занятті викладач знайомить студентів із методикою розвитку учнівського колективу (на матеріалі таких творів, як «Методика організації виховного процесу» та «Проблеми шкільного радянського виховання») і пропонує розглянути й детально обговорити чотири стадії його становлення (ініціатива і керівництво вихователя – створення ядра – співтовариство і колегіальність – самовиховання і самоконтроль), з'ясувати, що таке метод довіри, метод паралельної дії та «метод вибуху».

Використовуючи в своїй роботі чималий багаж виховних прийомів, А. Макаренко, як зазначають М. Бесараб, Ю. Левицька та Ю. Мельник, прагнув допомогти кожному вихованцю стати сучасною, освіченою людиною, намагався допомогти йому стати дисциплінованим, відданим своєму народу, розвинути почуття обов'язку і поняття честі. Він хотів навчити як наказувати, так і підкорятися товаришам, вміти бути ввічливим, суворим, добрим і нещадним – в залежності від умов життя. Він хотів, щоб діти любили життя і могли бути щасливими не тільки в майбутньому, але й кожного сьогоденного дня [5].

Вся спадщина А. Макаренка – це скарбниця педагогічної майстерності. Знайомство під час вивчення курсу «Основи педагогічної майстерності» з підходами, методами, формами, принципами та результатами роботи педагога, вимогами до нього – це цінні перлини, які можуть входити і до наміста майстерності майбутнього вчителя початкових класів. Формула педагогічної майстерності А. Макаренка – це любов до дітей та своєї справи, здатність творчо підходити до своєї роботи, вміти її аналізувати і мати бажання постійно самовдосконалюватись.

Висновки. Теоретико-практична спадщина А. Макаренка була і залишається надійним підґрунтям для підготовки майбутніх учителів. Вона детально вивчається на лекційних, практичних заняттях із загальнопедагогічних предметів та «Історії педагогіки». В стінах Інституту педагогічної освіти МНУ імені В.О. Сухомлинського розробляються різні форми ознайомлення та опрацювання доробку видатного українського педагога. Такий підхід до викладання дає свої результати: у студентів з'являється стимул до глибшого ознайомлення з творчістю А. Макаренка, складається особистий погляд на проблеми, що обговорюються; студенти активніше працюють на практичних заняттях, виникає бажання самостійно опрацювати додатковий матеріал.

Список використаних джерел

1. Артемова Л.В. *Історія педагогіки України: Підручник* // Л.Артемова. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.
2. Кашкар'ов Г.В. *Підготовка студентів до реалізації у правовиховній і профілактичній роботі педагогічних ідей А.Макаренка* [Електронний ресурс] / Г.Кашкар'ов // Режим доступу: www.vuzlib.com/content/view/142/84.
3. Макаренко А.С. *О воспитании* / Сост. и авт. вступит. статьи В.С.Хелемендик. – М.: Политиздат, 1988. – 256 с.
4. Максимюк С.П. *Педагогіка: Навчальний посібник* / С.П.Максимюк. – К.: Кондор, 2009. – 670 с.
5. *Творча спадщина А.С. Макаренка на службі сучасникам* [Електронний ресурс] / М.Н. Бесараб, Ю.О. Левицька, Ю.М. Мельник // Режим доступу: <http://intkonf.org/>
6. *Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн. 2: Навч. посібник* / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 552 с.

Желан А.

Институт педагогического образования Николаевского национального университета имени В.А.Сухомлинского, Украина

ЗНАКОМСТВО БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ С ИДЕЯМИ А. МАКАРЕНКО ВО ВРЕМЯ ОБУЧЕНИЯ В ВУЗЕ

В статье рассмотрены основные положения педагогического наследия А. Макаренко с позиций возможностей ознакомления с ними будущих учителей начальных классов во время обучения в вузе.

Ключевые слова: педагогическое наследие А.С. Макаренко, воспитание, учебный процесс, профессиональная подготовка.

Zhelan A.

The article deals with the main thesis of A.S. Makarenko's pedagogical heritage with the purpose to acquaint prospective primary teachers with it during their training at the higher education establishments.

Keywords: A.S. Makarenko's pedagogical heritage, education, educational process, vocational training

УДК: 37.091.33 – 027.22:796:37.091.4

ОКСАНА ЖУКОВА

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА КЛУБНА РОБОТА В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А.С. МАКАРЕНКА

У статті висвітлено різноманітні форми клубної роботи та ігрової діяльності як взаємопов'язаних елементів педагогічно доцільної виховної системи А.С. Макаренка. Визначено передумови, які мали суттєвий вплив на організацію клубної роботи та ігрової діяльності; розкрито складові елементи цих частин виховної системи А.С. Макаренка та з'ясовано вимоги, що ставилися до їх функціонування, виходячи із загальної «стандартної» програми розвитку особистості та індивідуальної програми корекції дій та вчинків вихованців; окреслено результати та наслідки їхнього використання у педагогічній спадщині А.С. Макаренка.

Ключові слова: гра, ігрова діяльність, клубна робота, гурток.

Постановка проблеми. Постать А.С. Макаренка є різнобічною та багатогранною, тому і дослідників теоретичної та практичної спадщини великого педагога цікавлять різні аспекти його творчості: епістолярна спадщина; сутність та особливості педагогічного гуманізму; провідні моральні цінності, що складають основу формування людської особистості; розвиток дитячого колективу і окремої особистості в ньому; провідні методи виховання; проблеми дисципліни та свободи особистості; ідеї трудової школи. Цей перелік є далеко неповним, а оцінка спадщини – неоднозначною, бо неоднозначною була і особистість самого А.С. Макаренка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. В різні часи творчі педагогічні надбання А.С. Макаренка були предметом дослідження таких учених, як Ю. Азаров, В. Баранов, Л. Виничук, Л. Грищенко, В. Громовий, Р. Гурова, О. Джуринський, Г. Жураковський, В. Зябкін, І. Іванов, В. Карманов, С. Карпенчук, І. Козлов, М. Красовицький, В. Кумарін, Г. Логвін, В. Малінін, В. Моргун, М. Павлова, Л. Пашко, В. Струманський, А. Фролов, О. Целікова, Т. Яркіна, М. Ярмаченко та ін.

Проте питанням організації ігрової діяльності у педагогічній спадщині А.С. Макаренка приділено недостатньо уваги, що і обумовило вибір нами тематики дослідження.

Мета статті – висвітлити різноманітні форми клубної роботи та ігрової діяльності як взаємопов'язаних елементів педагогічно доцільної виховної системи А.С. Макаренка.